

TRE GYLDNE SENSATIONER

På Bornholm stiger antallet af kendte vikingetidsskatte med en hastighed, så selv erfarne museumsfolk taber pusten. Alene inden for de seneste fem år er der fundet lige så mange nye skattefund af øens dedikerede metaldetektorcorps. Skattefundene er fantastiske arkæologiske og historiske kilder, der hver og en bidrager med ny og ofte overraskende viden. Den seneste i rækken af dugfriske bornholmske skatte blev fundet i april 2014 nær Tingsted i Vestermarie. Ahlesminde-skatten, som den herefter kaldes, forbløffede alle ved at indeholde tre særdeles sjældne guldmønter.

Skatten er fundet på en mark, hvor der ikke tidligere er gjort fund. Bornholms Museums Finn Ole Nielsen havde dog bemærket en mørkfarvning i markens overflade, der tydede på, at området rummede fortidslevn, og på grund af denne iagttagelse afsøgte Frank Pelle og Bent Gregersen marken. Der

gik kun ganske kort tid, før de to erfarne detektorførere fik bid. En stor koncentration af sølvmonter afslørede tydeligt nedgravningsstedet for en skat, og Bornholms Museum blev tilkaldt for at sikre oplysningerne om de nærmere omstændigheder.

Området blev nøje undersøgt, og 190 sølvmonter, hvoraf nogle var brudstykker, blev fundet med metaldetektorer. En del af skatten lå stadig urørt af ploven i en beholder, der formentlig er de helt formuldede rester af et lille træskrin på ca. 10×15 cm, i dag kun synligt som en rektangulær farvning. Resten af skatten blev taget op med den omgivende jord, hvorefter der skete en første undersøgelse på Bornholms Museum. Herved fremkom yderligere 98 mønter.

Ved udgravningen fremkom resterne af en læderpung, og den resterende del af skatten blev derfor sendt til Nationalmuseets Bevaringsafdeling. Skattens præcise indhold er derfor stadig ukendt. 262 mønter kan i øjeblikket identificeres, og de fordeler sig med omkring halvdelen tyske, 80 engelske, 27 danske, 10 kufiske (opkaldt efter den irakiske by, hvor den kufiske skrift blev udviklet) og 4 irske mønter foruden 1 ungarsk. En stor del af de resterende mønter stammer formentlig fra Tyskland. Sølvmonterne er desværre i usædvanligt dårlig stand, hvilket muligvis skyldes, at træskrinet har afgivet en syre, der delvist har nedbrudt mønterne. Med forbehold for hvad der kan gemme sig i resten af skrinet, tyder sammensætningen af mønter på, at skatten blev gemt væk i årene omkring 1080.

Helt exceptionelt indeholder skatten tre guldmønter, hvilket aldrig før er blevet fundet i en vikingetidsskat i Danmark: To kufi-

To dinarer præget af fatimide-kaliffen al Mustansir (1036-94) i henholdsvis Kairo, Ægypten, i 1038/39 e.Kr. (øverst) og i al Mahdiya, Tunesien 1060/61 e.Kr. (nederst). 1:1.

ske gulddinarer fra Nordafrika – én præget i 1060/61 i Tunesien og én præget i 1038/39 i Ægypten – samt en gulddenar præget i Köln i 1070'erne.

Kufiske sølvmonter, de såkaldte dirhems, findes ofte i Skandinaviens vikingetidsskatte. På Bornholm er det ældste skattefund med kufiske mønter Skovsholmskatten, der blev deponeret 860-890. Skovsholm er dog et usædvanligt tidligt fund, og skatte domineret af kufiske mønter er hovedsagligt fra 900-årene. De kufiske dirhems havde en høj sølvværdighed og var en eftertragtet valuta i vikingetidens sølvøkonomi. Kufiske dirhems cirkulerede derfor ofte i meget lang tid, og det er ikke ualmindeligt at finde dirhems præget i 700-årene i skattefund, der er deponeret i 1000-årene (se Skalk 2013:1). Blandt Ahlesmindeskattens mønter findes således også mindst to brudstykker af dirhems, som er præget under umayyade-dynastiet (med centrum i Damaskus) i begyndelsen af 700-årene.

Kufiske guldmønter, dinarer, er derimod

påfaldende sjældne i Nordeuropa. Der kendes knap 20, hvoraf 9 stammer fra den norske Hon-skat, mens resten fordeler sig på 3 eller 4 fra England, 4 fra Sverige (Gotland) og én fra Estland. De to dinarer i Ahlesmindeskatten er præget for fatimiderne, som hidtil kun er repræsenteret med mønter i to engelske fund.

Mens dinarerne i Ahlesmindeskatten er sjældne, er gulddenaren fra Köln unik og det eneste kendte eksemplar overhovedet! Indskriften på mønten fortæller, at møntherren var ærkebiskop Anno 2., der var ærkebiskop i Köln fra 1056 til sin død i 1075. Der fandtes ikke guldmønter i 1000-årenes Tyskland. Gulddenaren må derfor tolkes som en såkaldt donationsmønt, dvs. en gavemønt, som er præget ved en ganske særlig lejlighed, og mønten var ikke tiltænkt den almindelige møntcirkulation. Sølvmonter med et tilsvarende motiv blev præget i de sidste år af ærkebiskop Anno 2.s embedsperiode, hvilket giver en datering af guldmønten til begyndelsen af 1070'erne.

Gulddenar præget af ærkebiskop Anno 2. (1056-75) i Köln i de sidste år af hans embedsperiode. På forsiden ses ærkebispnen med bispstav, mens bagsiden illustrerer byen. 2½ ×

T.v. en massiv guldfingerring og t.h. et sølvspænde med dragehoved fra Ahlesmindeskatten. Desuden indgik to stykker brudsølv og rester af en mulig sølvtråd i skatten. 1:1.

Man kan måske i dag undre sig over, at en ærkebiskop udstedte mønter, men det var ikke usædvanligt i Tyskland, og desuden spillede Köln en særlig rolle i tysk historie. Ærkebispeembedet blev oprettet i 794-95, og enten i 800-årene eller i hvert fald i 953 overgik byen Köln til dette embede, hvilket blev kimen til senere uroligheder. I 1028 modtog ærkebiskoppen retten til at salve og krone den tyske konge i Aachen, og i 1031 overgik rigskanslerembedet i Italien til ærkebiskoppen. I 1074 gjorde byen Köln oprør mod ærkebiskoppen, men forgæves.

Gulddenaren var formentlig ikke den eneste af sin slags, da den blev præget, men mønten i Ahlesmindeskatten er det eneste kendte eksemplar, der er bevaret til i dag. I hvilken anledning, mønten blev præget, ved vi ikke, men dateringen kan give et fingerpeg. I 1074 blev oprøret mod ærkebiskoppen slået ned, og man kan forestille sig, at sejren blev markeret med uddeling af disse særlige donationsmønter til Anno 2.s støtter. En anden mulighed er,

at gavemønterne blev præget som markering af ærkebispens død i 1075.

Vi kan i dag kun gisne om, hvordan ejeren af Ahlesmindeskatten erhvervede disse tre smukke guldmønter. Er mønterne sporene efter en eventyrlig rejse fra Nordafrika over Köln til Bornholm? Er det gaver mellem ligesindede? Var en bornholmer direkte involveret i europæisk storpolitik i 1070'erne? Eller var ejeren blot en dygtig købmand med hang til guldmønter? Ud over mønterne er to genstande, der formentlig hørte til ejerens personlige udstyr, fundet i skatten: et lille sølvspænde med et smukt udformet dragehoved og en massiv guldring. Genstandenes kvalitet viser, at Ahlesmindeskattens ejer uden tvivl tilhørte den bornholmske elite. Forhåbentlig vil øens museum få mulighed for at undersøge fundstedet nærmere, således at vi kan forøge vores viden om dette meget overraskende fund.

Gitte Tarnow Ingvardson/René Laursen

Ahlesminde-skatten under udgravning på museet. De sidste mønter ligger i og under et organisk materiale, vel rester af en læderpung.

Lit: Historisches Lexikon der deutschen Länder (1988). – M. Blackburn i »Silver Economy in the Viking Age« (2007).